

Píseň: S188 + **modlitba;** **Čtení:** Mk 7, 1-13

Milí přátelé,

po týdenní pauze se opět scházíme k hlubšímu promýšlení i vzdělávání se nad biblickými knihami. Před dvěma týdny jsme se věnovali oddílu o Ježíšově kráčení po moři a uzdravování u genezaretského jezera.

U prvního oddílu jsem zdůrazňoval, že i autor evangelia napsal text tak, aby nemohl být chápan jako historie. Tak aby pro nás nebyl důležitý Ježíšův čin kráčení po moři, který nemá žádné důsledky. Důležitá má pro čtenáře být zvěst jiná. A tou je Ježíšova vláda nad silami přírodními i politickými – vždyť Marek psal v době jednoho z nejkrutějších pronásledování křesťanů!

Uzdravování v genezaretské krajině se pak soustředí zejm. na Ježíšovu pasivitu v uzdravování.

Další část Ježíšova učení

Dnešní oddíly nám předestírají další část Ježíšova učení. Po dramatických a napínavých příbězích o nasycení zástupů a kráčení po moři si autor opět dovoluje psát trochu sušší, ale zato podstatnější látku. Dnešní oddíly podtrhují, že Ježíš byl učitelem nekonformním – tedy v nesouhlasu se svou dobou či očekáváními. Jeho učení snadno pobuřovalo autority jeho současnosti. Což bude v jeho příběhu mít své následky. To však nic nemění na tom, že měl a má pravdu.

Autority přicházejí za ním

O to zajímavější pak je, že tyto autority přicházejí za Ježíšem (v. 1). Postoj farizeů a zákoníků (dokonce přímo z Jeruzaléma!) není odmítavý, pohrdavý ani nepřátelský. Ačkoli by to bylo asi zcela přirozené, vzhledem k předchozím sporům o půst a sobotu (!).

O to krásnějším evangeliem je, že autority nejen přichází, ačkoli Ježíšovo učení je jim nepohodlné a navíc často také v rozporu s jejich postoji a názory. Dokonce totiž s Ježíšem hovoří i

po dalším průšvihů: Jeho učedníci si před jídlem nemyjí ruce! I my se bouříme, když to dospělí nebo děti neudělají. A přitom pro nás jde jen o věc hygienickou a tedy světskou, bez náboženského významu!

Farizeové a zákoníci se však nezlobí, nehněvají, nejsou povýšení ani útoční. Prostě se ptají: „Proč si tvoji učedníci nemyjí ruce? A proč tak odmítají tradice svých předků?“ Škoda, že většinu lidí chybělo a chybí toto „farizejství“, tedy hledání pravdy stranou od emocí a samozřejmé pravdivosti vlastních názorů.

Náboženská čistota

Abychom pochopili hloubku odstupu farizeů a zákoníků od emocí a také hloubku jejich učenosti a tak hledání pravdy, odbočme na chvíli k významu náboženské čistoty v židovství.

V žádném případě nešlo a nejde o hygienu. Ani v tomto případě, ani v případě např. obřízky nebo ženské menstruace. Otázka hygieny přichází někdy v sedmnáctém století, a sdělení, že existují „bakterie“ nebo „viry“, které lidské oko nevidí, bylo považováno za bláznivé.

Ve Starém zákoně jde vždy o čistotu kultickou, náboženskou. Ne že od zeminy nebo zvířat zašpiněný člověk by nesměl do chrámu nebo se účastnit náboženských obřadů. To by se jich nemohl účastnit takřka nikdo – šlo o společnost zejm. zemědělskou a pasteveckou. Nesměl se jich účastnit ten, který si pohrával s jinými náboženstvími a zejm. pak s magií. Ať už úmyslně nebo neúmyslně.

Tak byl kulticky nečistý např. ten, kdo přišel do kontaktu s mrtvolou člověka (Nu 19, 11; dokonce na sedm dní!), kdo se dotkl člověka trpícího jakýmkoli výtokem (tedy i muže; Lv 15, 7), kdo se dotkl nemocného (Lv 15, 10). Tato nečistota se „přenášela“ dokonce na předměty – např. na ty, na kterých ležel nemocný nebo seděla menstrující žena (Lv 15, 10 + 21) atd.

Bylo tomu tak proto, že se všemi těmito objekty se nejen ve starověku čarovalo. Tedy že se pot nemocného, tělesné tekutiny, části lidských ostatků atd. užívaly jako ingredience obřadů, které

měly ohnout a zotročit nadlidské síly (počasí, úrodu, smůlu, štěstí, ekonomiku, zlé duchy, Hospodina atd.). Že je ledacos takto zneužíváno dodnes, je nasnadě – od chráněných zvířat, přes kartám, virgule, fáze měsíce atd.

Magii a s ní spojený způsob přemýšlení a života však židovství, a tak i křesťanství, vždy odmítalo. V případě židovství ne likvidačně – rituálně nečistý měl vždy možnost tuto nečistotu ze sebe doslova i symbolicky smýt. A tak se vrátit do společnosti, náboženských obřadů atd.

Z toho vyplývá, že problematika dnešního oddílu o neomytých rukách apoštolů není žádná legrace. Jde o lidské jednání, jež projevuje, zda je člověk magicky uvažujícím, a tedy pohanem, nebo usilujícím o čistotu pro Hospodina. Tím spíše v době, kdy člověk přicházel do kontaktu s nečistými (Římány, ne-židy atd.) zcela běžně v denním kontaktu, třeba právě na tržišti.

Zároveň také nejde o nějakou pózu nebo povyšování se ze strany farizeů a zákoníků, kteří tyto velmi přísné předpisy o čistotě dodržovali. Neboť stálo mnoho času, sil a peněz omývat si ruce pokaždé, když člověk přišel zvenku, nebo když mu na lůžku trávila čas návštěva (židé nežívali židle).

A přesto, že Ježíšovi učedníci přestupují pro farizeje a zákoníky tak základní záležitost, přicházejí právě tito s klidnou otázkou „Proč...?“ Ne s odsudkem, předsudkem, hněvem nebo s tím, že to Ježíšovi vysvětlí a přesvědčí ho o své pravdě.

Tak obvykle probíhá diskurz mezi židovskými učenci dodnes – a to na jakékoli téma! Kéž bychom měli klid, rozvahu a otevřenost alespoň těch starozákonních farizeů i my! Kéž bychom v první řadě hledali pravdu, alespoň jako ti starozákonní zákoníci, a ne vlastní názory, dojmy a prožitky!

Ježíšova reakce

Překvapivě je to Ježíš, kdo promluví ostře, tvrdě, provokativně a útočně: „Dobře o vás pokrytcích mluvil Izaiáš, že ctíte Boha rty, ale vaše srdce je daleko od něj.“ (v. 5-6) To je přece strašně nediplomatická odpověď, řekli bychom dnes. A měli

bychom pravdu, Ježíš nebyl žádný velký diplomat. Dokonce ani tváří tváří v tvář obžalobě z rouhání nebyl dobrým diplomatem.

Ježíšovi totiž šlo vždy o věci podstatné. Tak i v dnešním oddílu. Stejně jako u farizeů a zákoníků je udržování náboženské čistoty zvnějšněním oddanosti Hospodinu, tak i Ježíš v rozhovoru s nimi skočí k tomuto centru. Neboť nejde o omývání rukou, stejně jako nejde o to, zda při bohoslužbách sedíme, klekáme, stojíme nebo zda máme či nemáme pokrývku hlavy. To jsou „jen“ symbolická vyjádření našich základních postojů.

Tím méně pak může být Ježíšova odpověď diplomatická. Vždyť přece jde o základní postoj vůči Bohu a vůči mé osobě! Tam diplomacie, tedy umění NEříct sdělení na rovinu, nemá žádné místo. Na druhou stranu však není potřeba být útočný a osočovat z pokrytectví.

Proto si i zde připomeňme, že evangelia jsou psána minimálně čtyřicet let po zachycených událostech a jsou formulována v první řadě pro křesťanské čtenáře autorovy současnosti. A ještě k tomu v podmínkách, kdy pergamen evangelia stál tolik, co rodinný domek. Nebylo tedy možné se dlouze rozepisovat o tom, jaký tón Ježíš použil, a co všechno řekl. Bylo nutné zachytit jen to nejpodstatnější.

Pokrytectví farizeů

To nejpodstatnější přijmeme i my: Vůči Hospodinu nejde o slova, která vyslovujeme a obřady, které vykonáváme, ale jestli v srdci (tedy v centru naší bytosti – dnes např. duše/rozum) držíme a žijeme kongruentní až koherentní¹ postoj a vyjádření.

Neboli: Nestačí činit vnějšně, i kdyby to bylo náročné a obětavé a hezké a lidmi chválené. Daleko podstatnější je být srdcem blízko Hospodinu, a pak teprve jednat. Ne podle učení a tradic lidských, ale podle přikázání Božích.

¹ kongruentní = dosl. „souběžný“ (tedy mířící stejným směrem a ke stejnému cíli); koherentní = dosl. soudržný; v kontextu literárním a existenciálním: „věcná, myšlenková a komunikační soudržnost“

Což však předkládá zásadní problém: Celá Bible je lidská tradice. Čistit si zuby je lidská tradice. Můj rodný jazyk je lidská tradice. Takže to vše je špatně?

Ani trochu. To by bylo zcela svévolné, a tak mylné, uchopení oddílu. Ba dokonce by to nebylo uchopení oddílu, bylo by to vnucení mých/našich kategorií a předporozumění. A to nikdy nevede k pravdě.

Uvědomme si, že ustanovení o mytí hrnců a lože a rukou po příchodu z tržiště, které i Marek uvede (v. 3-4), jsou vypracovány jako důsledky těch tórických. Byly prací farizeů a zákoníků: V době náboženské pokleslosti a dlouhotrvající okupace cizí kulturou chtěli jasně říct židovskému národu, co je potřeba činit, aby byl spravedlivý před Bohem.

Farář v podstatě nedělá odlišnou práci. Ježíš ve svém učení naplňoval stejnou podstatu. Avšak farizeové a zákoníci se během staletí (od cca 6. st. př. Kr) této práce nechali strhnout k řešení úplně všeho skrze předpisy a ustanovení. Podobně jako dnes legislativa České republiky. Třeba kolik kroků se smí ujit o šabat, a že kroky učiněné pod střechem se nepočítají atd.

Ježíš tedy samozřejmě neútočí na lidské tradování Písma nebo hygienických návyků. Útočí právě na „lidské přídavky“. A útočí na ně proto, že předpisů bylo již tolik, že už skoro ani farizeové a zákoníci nemohli splnit všechny. A tak se ztrácel osobní vztah k Hospodinu. Osobní zodpovědnost za svá rozhodnutí a život před Hospodinem. A tak podstata víry v Boha.

Není tedy špatně, když domýšlíme a píšeme o důsledcích přikázání „Nezabiješ“ nebo „Cti otce svého a matku svou“. Vždyť Ježíš ve svém učení dělal to samé. Otázkou není „Domýšlet nebo nedomýšlet Boží přikázání?“. Otázka pro Ježíše (a tak i pro nás) je: „A vrací nás toto domýšlení k víře v Hospodina? K jeho slovům a činům?“ Pokud ne, je to špatně. Pokud, ano, je vše v pořádku, i kdyby šlo o tisícistránkovou knihu.

Korbán

To dokládá i Ježíšův výpad proti farizeům a zákoníkům ohledně učení o korbánu (v. 11). Není přece vůbec nic špatného na tom, že autority dané doby určí, jaké minimum musí potomci splnit vůči svým rodičům, aby se o ně postarali. To je naprosto dobrá věc. Pro některé občany je i toto minimum příliš vysoké.

Průšvih však začíná tam, kde pak příjemce tohoto doporučení nebo předpisu naplní právě jen toto ustanovení. A že by šlo o jeho povinnost morální vůči rodičům nebo dokonce existenciální vůči Stvořiteli světa, to už ho ani nenapadne.

A najednou neexistuje vztah k Bohu a s Hospodinem. A absencí tohoto vztahu a mé zodpovědnosti v něm nemohou být ovlivněny mé vztahy ostatní.

Najednou člověk už zase jen o plní nějaké předpisy a povinnosti. V takovém případě bohužel člověk vůbec netuší, že všechna Boží přikázání začínají slovy: „Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, já jsem tě vyvedl ze země otroctví do země svobody...“

A je velmi podstatné, že „ústavou“ Božích přikázání jsou právě slova o Hospodinově činu pro nás. Zadarmo. Z jeho milosti. A že svobodu safra potřebujeme! A tak že jsou přikázání jen zvnějšněním naší vděčnosti a našeho přijetí autority toho, kdo mě zachránil z otroctví a dovedl přes poušť do svobody. A koho lepšího poslouchat?

Krásné rušení Božích přikázání

Ježíšova výtka o dosl. „krásném“ (ř. καλως = kalós = krásné, dobré, příjemné) rušení Božích přikázání je pak už velmi tvrdá. Farizeové ani zákoníci nedomýšleli a nezpracovávali Boží přikázání do konkrétních podob, aby se lidé vyvlékli ze zodpovědnosti před Hospodinem. Tím méně, aby se dodržela lidská tradice a na Boží slovo se zapomnělo.

Jenže k tomu bohužel tato práce vedla. I proto jsou dodnes protestantské církve opatrné v konkrétním vyslovování toho, co se smí a nesmí (na rozdíl od církví pietistických až letničních). Neboť jsme přijali dnešní Ježíšovo slovo, že se s tím musí strašně opatrně. Jinak se právě osobní vztah k Bohu a jeho slovu vytratí.

Čím konkrétněji autorita řekne, co se smí a co už ne, tím méně si pak se svou odpovědností láme hlavu příjemce tohoto ustanovení. A my si máme znovu a znovu lámat hlavu nad tím, jaké hranice má slovo „Nezabiješ“. Platí to dnes pro zvířata? A pro rostliny, které s takovou chutí pojídají vegani? A pro komáry?

Závěr

Oddíl hned následující (v. 14nn) ukáže, že Ježíš není žádný prudič a rozbíječ. Ježíš nabídne také pozitivní cestu uchopování Božích slov. Nabídne alternativu k postoji zákoníků a farizeů

Dnešní oddíl však ukazuje, že je správné, nosné, přínosné a nutné, abych si já lámal hlavu s mým uchopováním Božích přikázání. Stejně jako je nutné, dobré a prospěšné, že autority vytvářejí zřetelnější hranice – jen musejí samy znát hranice utváření hranic (princip subsidiarity). Já přece budu stát před Bohem na posledním soudu. Mně bude Hospodin posuzovat, zda jsem já naplnil úctu k rodičům, jejíž první význam je postarat se o ně existenciálně až zestárnou. A nebo zda jsem naplnil slovo nějakého člověka, že přece stačí dát to a to, a víc už netřeba.

Neboli Ježíš vždy vedl a vede k opětovnému osobnímu uchopení vlastního vztahu k Hospodinu v době, kdy byl pro řadu laiků tento vztah velmi odosobněný. Nemuseli si s ničím moc lámat hlavu, stačilo, že splnili předepsané normy. Bohužel je toto zcela převrácené uchopování vztahu k Bohu přítomno dodnes uvnitř i vně Církve.

Znovu a znovu se tedy vracíme k Božímu slovu, jím reformujeme² naše a moje tradice! První a poslední je Boží slovo, objektivní realita, ne lidský dojem, názor nebo pocit. I o tom byla také úvodní píseň Vostnatej drát.

Na primát Písma a Božího slova se také soustředí biblické hodiny – proto jsou nepominutelnou součástí života Církve nejpozději od 6. st. př. Kr.

Rozhovor; Píseň: EZ631 + MP

² Proměňujeme, obnovujeme, znovu utvářejme, dávejme novou podobu (= formu)